A Magyarság Hírnevéért

For the Renown of Hungarians

1997

Éva Marton

"The cultural heritage of mankind survives, works and radiates in the languages of the nations"

–You started off from the same position and with the same opportunities as any other Hungarian musical talent. Many have given up early, many others lost their drive on the way. You, however, have become one of the best in the world. What factors do you think have contributed to this? How much is the exceptional Hungarian talent worth? What is missing from those who have not been capable of passing the most severe tests, even if endowed with the necessary talents?

– János Ferencsik said once in an interview that his talent had never been doubted by anyone so finally even he had to believe in it, but along his long career he saw that others could say the same about themselves, even if finally they did not achieve much worthy of recognition. Some of them failed because they had not been working hard enough to perfectly acquire the techniques of their respective genres. The often – perhaps too often – mentioned "Hungarian talent" fails when gifted instrumentalists do not practice their hearing or finger-technique, singers with beautiful voices do not acquire musical knowledge or the extremely sensitive technique of singing, whereas in this latter area it is not enough for one to only partially develop the automatic co-operation of innumerable small muscles, let alone the required automatisms of the nervous system, without the precise and reliable operation of which there is no and there cannot be any appropriate artistic expression. Still, there are so many indubitably gifted Hungarian (and foreign) musicians and other artists and even scientists who believe that talent will be enough and it will make up for any other shortcomings and solve any problem. It is like someone entering the Olympic games, without training hard, trusting his/her excellent endowments.

Mr. Ferencsik said, and it was known about him in the world of music, that he really did learn his trade, he knew an immense volume of the scores of the greatest masterpieces by heart, starting from the very picture of the scores, through series of drills, concerts, he absorbed the whole of their perceivable, cosmic world ... Nevertheless, he was convinced that had he been deserted by his good fortune in his first performances abroad, he would have remained just as unknown west of the borderline of Hungary as so many other musical artists, with fractions of his talents. Or those talented individuals who certainly lacked one frequently mentioned capability: the capability of utilising and expressing one's talents.

This is what I was thinking of when in 1972 I decided to leave Budapest – where I had not even heard a promise in respect of a career – for the opera house

Marton Éva

„Az emberiség kulturális öröksége ma is nemzeti nyelvekben él, működik, sugárzik"

– Ugyanonnan és ugyanolyan esélyekkel indult, mint bármelyik magyar zenei tehetség. Sokan korán feladták, nem kevesen útközben elvéreztek. Önnek azonban sikerült feljutnia a világelsők közé. Minek tulajdonítja, milyen tények egybejátszásának köszönheti ezt? Mennyit ér a kivételes magyar talentum? Mi hiányzik azokból, akik adottságaik birtokában sem képesek megfelelni a legfelső vizsgán?

– Ferencsik János egyik nyilatkozatában azt mondta: az ő tehetségét soha senki nem vitatta, ezért végül neki magának is hinnie kellett benne. De hosszú művészpályáján azt látta, hogy ugyanezt olyanok is elmondhatják magukról, akik végül szinte semmi figyelemre méltót nem produkáltak. Egy részük azért, mert már tanulmányai során sem volt elég kitartó és szorgalmas ahhoz, hogy műfaja mesterségbeli részét a lehető legteljesebben elsajátítsa. A néha sűrűn – túl sűrűn – emlegetett „magyar talentum" gyakran megfeneklik, amikor jó adottságú hangszeresek nem végeznek elég hallásfejlesztő és ujjgyakorlatot, szép hangú énekesek nem sajtátítják el a zenei ismereteket és az éneklés rendkívül érzékeny technikáját. Pedig ez utóbbiban például nem lehet csak félig-meddig kialakítani számos önálló kis izom automatizmusát. Nem beszélve a szükséges idegi automatizmusokról, amelyek pontos és biztos működtetése nélkül nincs és nem is lehet megfelelő a művészi kifejezés. Mégis szép számmal hiszik úgy vitathatatlan adottságú magyar (és nem magyar) muzsikusok, egyéb művészek, sőt tudományos alkotók is: elég a tehetség, az majd minden fogyatékosságot pótolni fog, minden problémát megold. Olyan ez, mintha valaki kiváló képességeiben bízva, rendszeresen, kemény edzés nélkül pályázna olimpiai babérokra.

Ferencsik azt mondta, és a zene világában mindenki tudta is róla, hogy ő a mesterségét igencsak megtanulta, remekművek iszonyú mennyiségű partitúráját betéve tudta, s a kottaképtől kezdve, próbák és előadások hosszú során át magába fogadta egész felfogható kozmikus világukat... Ennek ellenére úgy gondolta: ha első külföldi szereplésein nem szegődik mellé a szerencse is, akkor Hegyeshalomtól nyugatra ugyanolyan ismeretlen maradt volna, mint az ő tehetségét és tudását meg sem közelítő sok kollégája. Vagy azok a tehetségek, akikből egy sokat emlegetett képesség biztosan hiányzott: a képességek érvényesítésének tehetsége.

Erre gondoltam, amikor 1972-ben elhatároztam, hogy Budapestről – ahol még csak ígéretet sem kaptam pályámra vonatkozóan – a frankfurti operaházhoz szer-

of Frankfurt. In contrast to Ferencsik, the conductor, I was convinced that luck may have a role in lottery only and if one is aware of one's gifts, the rest is almost only hard work. As Goethe put it: "*Genie? Villeicht nur Fleiß*". As for the development and utilisation of my talents, there I was given careful, meticulous assistance from my husband, who is a surgeon. The two of us formed a family duet, as music and words go together in an opera or a song.

– *It is often said that an artist abroad is a representative, an honorary consul, special ambassador of his/her home country. In less pompous and over-used, somewhat trivial terms: an agent of the talent of his/her people, propagandist of the talents of his/her nation. Can an exceptionally talented singer artist transmit the special mentality of her homeland, or does she uphold the common treasures of mankind on international opera stages, on international concert podiums. Does anyone know and do they care that this strange language happens to be your mother tongue?*

– It is fashionable to refer to globalisation, to global attitudes and in a hostile manner to contrast this with any kind of patriotism, as though the two were mutually exclusive. Scientists have propounded, on the television screen, that the existence problems of mankind, now a population of about six billion, cannot be solved by countries and regions separately, the structures of the states have become obsolete and completely impotent. The world is now ran by the international economy under the reign of international enterprises and organisations, science and the computer network connecting brains uses a single global language, armies get themselves organised into large alliances against aggression. This I understand, to some extent. But I also know that the cultural heritage of mankind survives, works and radiates in the languages of the nations. I do not see whether electronic instruments will or will not dominate the world of music but I am sure that there is one thing in which they will never gain dominance; human singing voice will never be replaced by anything. And that is rooted in the inherited languages, it is tied to languages.

I travel a lot but nowhere have I heard the term – "our musical mother tongue" – only in Hungary an in Hungarian. My singing technique may be international, for I have been singing parts and songs in all languages but my musicality is based on the Hungarian musical mother tongue, it has been "put together" and determined by our cultural genes passed down by successive generations. It is owing to this, primarily, and not to any advertising, that wherever I sing, people know that I am a Hungarian. This, by the way, has never and nowhere been a wrong letter of recommendation. We all know how many great individuals have contributed to the renown of Hungarian music in the world.

Our commercialised world seem to take all it has received through Hungarian culture and – let us not be shy now – from artists educated and trained with Hungarian money, for granted. But we cost our country a lot, a country which has always been too small and poor to provide a decent living to all of its talents and the outside

ződöm. Ferencsik karmester úr véleményével szemben én meg voltam győződve arról: a szerencse igazán csak a lottózásban játszhat szerepet. Ha valaki ismeri adottságait, akkor szinte minden a kitartó, fáradhatatlan munkán múlik. Goethével szólva: „Genie? Vielleicht nur Fleiß." Ami pedig az én képességeim érvényesítését illeti, abban sebészorvos férjem, Zoltán gondos-pontos segítsége vezetett. Vele úgy alkottunk szerves-egy családi párost, ahogyan zene és szöveg együtt hat az operában vagy éppen a dalban.

– *Gyakran mondják: a művész külföldön hazájának képviselője, tiszteletbeli konzulja, sajátos nagykövete. Kevésbé harsány és megkopott, némileg triviális kifejezésekkel élve: népe tehetségének ügynöke, nemzetének propagandistája. Valóban hangot adhat-e a rendkívüli tehetségű énekművész szülőföldje sajátos szellemiségének, vagy a nemzetközi operaszínpadokon, koncertpódiumokon már csak az emberiség közös kincseinek fölmutatója lehet? Tudják-e, számon tartják-e önről, hogy épp ez a mi furcsa beszédünk az édes anyanyelve?*

– Mostanában divat a globalizációra, globális szemléletre hivatkozni és ezt ellenségesen szembeállítani bármiféle patriotizmussal, mintha a kettő kizárná egymást. Tudósok a képernyőn felvilágosítanak arról, hogy a hatmillárdosra szaporodott emberiség létproblémáit már képtelenek az országok és a régiók külön-külön megoldani. Az államstruktúrák elavultak, részben teljesen impotensek. A fejlett gazdaság ma már nemzetközi vállalkozások és szervezetek uralma alatt működteti a világot, a tudomány és az agyakat összefogó komputerhálózat egyetlen világnyelvet használ, erőszak ellen az országok katonasága is nagy szövetségekbe szerveződik. Ezt, úgy ahogy, értem. Azt viszont tudom, hogy az emberiség kulturális öröksége ma is nemzeti nyelvekben él, működik, sugárzik. Nem látom még, hogy egyeduralni fogják-e a zene birodalmát az elektronikus szerkezetek, de biztos vagyok abban, hogy egy ponton nem kerekedhetnek fölül: az emberi éneket semmi sem válthatja fel. Az pedig öröklött nyelvekben gyökeredzik, nyelvekhez kötött.

Járom a világot, de még sehol sem hallottam a zenei anyanyelvünk kifejezést – csak itthon, csakis magyarul. Az én énektechnikám lehet nemzetközi, hiszen a legkülönbözőbb szerepeket és dalokat énekelem, muzikalitásom azonban a magyar zenei anyanyelven alapul, ezt a mi nemzedékről nemzedékre öröklődő kulturális génjeink „hozták össze" és határozzák meg. Elsősorban ennek köszönhető, és nem valami külön reklámozásnak, hogy ahol énekelek, mindenütt tudják rólam: magyar vagyok. S ez, mellesleg, soha és sehol nem volt rossz ajánlólevél. Tudjuk, mennyien gondoskodnak a magyar zene jó hírnevéről szerte a nagyvilágban.

Az elüzletiesedett világ szinte természetesnek veszi azokat az élményeket, amelyeket a magyar kultúrán és – ne legyünk szemérmesek – magyar pénzen kibontakozott művészektől kapott. Pedig mi nagyon sokba kerültünk az országnak, amely mindig kicsi és szegény volt ahhoz, hogy összes tehetségének méltó

world has regularly taken advantage of it; brain drain was long preceded by the enticing abroad of Hungarian musical talents. Zoltán Kodály remembered that Jenő Rákosi already objected in an editorial column to the education of our musicians for foreign countries, that the "Poor and small country has made a gift of them to large and rich countries. Hungary has been a patron to Europe, stripping herself from the workers of her own musical culture." But now that I have started using quotations from my reads at the Academy of Music; Kodály also often quoted a line from the poetry of Petőfi to depict the fate of Hungarian talents, how they are driven by fate away from their homeland; and this is still true, in the second half of the 20th century. For me this had been the only way to chose if I was to reach the highest standards in my art, to serve the musical culture of mankind and of Hungary. But now I believe that the newly developed political situation, the planned accession of Hungary to the European Common Market, will bring along positive changes in this area as well, but before that, we will have to work a lot.

– What did you receive from your tutors in Hungary? Did you get impulses without which you could not have made it abroad? Or did you only acquire the necessary basic skills? What have you had to learn, develop in the course of your career, your organ, your intellect, your natural talent and your trained skills, to become capable of performing even the most difficult tasks?

– Firstly, I inherited a healthy human constitution, a strong body, steady nerves, from my parents. School and sports taught and trained me to persevere and to fight for my goal. Endre Rösler, my first teacher at the Academy of Music taught me how to explore, how to understand the compositions to be performed, how to make them my own, which, in the case of a singer who performs music with the whole of his or her body, equals complete intellectual and physical identification with the given piece of work. Then came Jenő Sipos as my tutor who also based training on the musical mother tongue: he did not copy foreign schools but expanded the sound of the Hungarian language into music and made it suitable for singing in any language. At the Academy of Music, there was such an excellent team of educators, headed by my teachers György Kroó, András Szőllősy who could give us the assistance that enabled me to face any foreign counterpart of mine without ever having to get embarrassed and to take on so many unforgettable, difficult challenges, to realise the career I had dreamed of, and I think I have not bring dishonour upon them; my grateful thanks are owed to them at all times.

– What is your opinion of the art of opera in Hungary? Does it really have to be understood – as critics often do not hesitate to express – that great ensembles and performances, uniform in approaches and great in artistic powers, can seldom be put together here, not least because the best of our artists are attracted to large opera ensembles of the outside world? Is the problem to be found not with our talents but with the lack of discipline and humbleness, so characteristic of your art, even when it comes to otherwise weaker pieces of work?

megélhetést nyújtson. S ezt a külföld rendre ki is használta: a tudós agyak elrablását jóval megelőzte a magyar zenei tehetségek elcsábítása. Kodály Zoltán emlékeztet arra, hogy Rákosi Jenő már a múlt században vezércikkel tiltakozott a külföldnek szóló zenésznevelés ellen. Hozzátette: „A szegény, kis ország ajándékba adta őket a gazdag, nagy országoknak. Mecénása volt Európának, önmagát megfosztotta zenekultúrája munkásaitól".

De ha már zeneakadémiai olvasmányokból idézgetek, nos, Kodály Petőfi soraival is jellemezte a magyar tehetségek végzetes sorsát, amely „Őket messze elsodorja! Messze tőlünk a világba! Idegen nép kincstárába!" . És ez ma is így van, még a huszadik század második felében is. Számomra szintén ez volt az egyetlen választható út, ha a világ színvonalán akartam megfelelni hivatásomnak, az egyetemes és a magyar zenekultúra szolgálatának. Most azonban hiszek abban, hogy az újonnan kialakult politikai helyzet, hazánk tervezett bekapcsolódása az Európai Unióba, ezen a téren is kedvező változásokat fog hozni. De addig még nagyon sok munka vár ránk.

– Mit kapott itthoni mestereitől? Kapott-e itt olyan indíttatást, amely nélkül odakinn nem tudna boldogulni? Vagy épp csak a szükséges alapokat nyerte el? S mi mindent kellett karrierje során elsajátítania, erősítenie, hogy orgánumát és intellektusát, természeti adottságait és iskolázottságát a legnagyobb feladatok elvégzésére is alkalmassá csiszolja?

– Először is a szüleimtől kaptam egészséges emberi alkatot, erős szervezetet, jó idegzetet. Az iskola meg a sport pedig kitartásra és céltudatos küzdésre nevelt. Első zeneakadémiai tanárom, Rösler Endre megtanított a tolmácsolandó zeneművek megismerésének és befogadásának metódusára, ami a saját testével muzsikáló énekes számára mindig egyet jelent a teljes testi-lelki azonosulással. Őutána Sipos Jenő lett a mesterem, aki szintén a zenei anyanyelvre alapozta képzését: nem idegen iskolákat másolt, hanem a magyar nyelv hangzását tágította zeneivé és minden nyelven éneklésre alkalmassá. Zeneakadémiánkon Kroó Györggyel, Szőllősy Andrással az élen olyan kiváló nevelőgárda oktatott és járult hozzá ahhoz, hogy felkészültségemben később minden szégyenkezés nélkül fölvehettem a versenyt külföldi kollégáimmal. Így tehát felvértezetten indulhattam a sok-sok felejthetetlen, kemény csatába annak érdekében, hogy megálmodott karrieremet elérjem. Úgy érzem, nem hoztam rájuk szégyent, mindenkor köszönetem érte.

– Miképpen ítéli meg itthoni operaművészetünket? Csakugyan tudomásul kell venni – amit a kritika nemegyszer elmond – hogy egységes szemléletű, nagy erejű együttesek és előadások itt ritkán jöhetnek létre, nem kis részt azért, mert legjobbjainkat elhívják a világ nagy operatársulatai? Vagy nem annyira a tehetséggel van baj, inkább a fegyelemmel és alázattal, amely az ön művészetét még különben gyönge produkciókban is jellemzi?

– Owing to the fact that I am constantly engaged I still cannot participate in the everyday work of the Hungarian opera as much as I would like to – although I get regularly informed of the musical life in Hungary, but I know they have problems similar to or even more difficult than the problems of so many other musical institutions of the world, including financial difficulties. There state subsidies are not sufficient and must not be expected to be increased to sufficient levels. My experience is that where there is a full fledged system of sponsorship or of foundations, work reaches higher standards, the results are more spectacular, than where the state is the only patron. And if these resources are accompanied by the rightly esteemed "Hungarian talent" as well as the awareness of the attainment of the goals, I am sure that the we will get over the situation that seems so hopeless now and we will be capable of handing down this musical treasure of ours, to our successors.

Ernő Rubik

"Success needs no assistance, only freedom"

– For quite a while you had a "regular" profession: you started off as an architect and designer of objects and passed on your knowledge at the School of Applied Arts. Was the creation of the Rubik cube an organic continuation of your earlier activities or was it the sudden recognition that changed your life (if it really changed your life)? And anyway: how much is owed to perseverance, hard work and how much to intuition. Do we really use our best efforts to ensure that these are balanced in the talented?

– Continuity can always be divided into sections and events seemingly independent from one another may also be connected in the relevant contexts. This is also the case with my story. Looking back, it all seems so simple, so self-evident. As though the purpose of everything that preceded the creation of the Cube – childhood games of childhood, studies and teaching – had been to lead finally to the Cube. This is a bit of an exaggeration, of course, not wholly true, but there is something in it. Just as changes are not absolute, they can be interpreted only as embedded in continuity. This is what happened to me as well – nothing changed (inside) and everything changed (outside). Not all of a sudden, of course; it was a gradual process that took years. That is how I became independent, while retaining my internal independence as well.

Intuition is a beam of light probing the mesh of experience. What exists and what may be are inseparable for me. The most we can do is avoid superimposing one on the other.

– Elfoglaltságom miatt még nem tudok úgy és annyiszor részt venni a magyar operajátszás mindennapjaiban, amennyiszer szeretnék, bár rendszeresen tájékozódom az itthoni zenei életről. De tisztában vagyok azzal, hogy otthon hasonló, vagy talán még nagyobb problémákkal kell megküzdeni, mint oly sok más zenei intézménynek a világon. Nem kis részt anyagi nehézségekkel. Itt már csupán az állami támogatásra nem lehet, és nem is szabad számítani. Eddigi tapasztalatom szerint: ahol kikristályosodott a szponzori vagy alapítványi rendszer, ott mégis-csak magasabb színvonalon folyik a munka, látványosabbak az eredmények, mint ahol csak az állam a patrónus. Ha mindezekhez még hozzájárul a jogosan oly sokra becsült „magyar talentum" és a cél elérésének tudata, minden bizonnyal kilábalunk a most még kilátástalannak tetsző helyzetből. És képesek leszünk ezen zenei értékünket az utókornak átmenteni.

Rubik Ernő

„A siker nem segítségre szorul, csak szabadságra"

– Hosszabb ideig „rendes" foglalkozást űzött: építész-tárgytervezőként kezdte, tudását továbbadta az Iparművészeti Főiskolán. A Rubik-kocka megalkotása szerves folytatása volt-e korábbi tevékenységének, vagy hirtelen felismerés változtatta meg (ha megváltoztatta) az életét? Egyáltalán: mennyit ér a hangyaszorgalom és mennyit az intuíció? Teszünk-e eleget annak érdekében, hogy a tehetségekben ezek egyensúlyba kerüljenek?

– A folytonosság mindig szakaszokra bontható, és a látszólag független történések is felfűzhetőek az összefüggések fonalára. Ez érvényes az én történetemre is. Visszatekintve minden olyan egyszerűnek, magától értetődőnek látszik. Mintha minden, ami a Kocka születése előtt történt – a gyerekkor játékai, a tanulás és a tanítás – csak ezért történt volna. Persze, ez így túlzás, nem igaz, de van benne igazság. Mint ahogy a változások sem abszolútok, csak a folyamatosságba ágyazva értelmezhetőek. Ez történt velem is – nem változott semmi (belül) és megváltozott minden (kívül). Persze, nem egyszerre, csak fokozatosan, évek alatt. Így váltam függetlenné, miközben sikerült megtartanom a belső függetlenségemet.

Az intuíció a tapasztalások sűrűjébe világító fénysugár. Számomra a létező és a lehetséges egymástól elválaszthatatlan. A legtöbb, amit tehetünk, hogy egyiket sem kiáltjuk ki mindenhatónak.

– A bűvös kocka, a bűvös négyzetek meg a többi Rubik-találmány első megközelítésre: remek szórakoztató játék. Mi minden összegződik valójában e kis tárgyakban, véleménye szerint, miben áll egyedülvaló eredetiségük? Minek tulajdonítja, hogy